

Корупционни индекси на *Коалиция 2000*

Май 2002

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	3
КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ	4
ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ	5
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА	6
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ	8
ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА	11
ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА	16

МЕТОДОЛОГИЯ НА
ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изводка

Национално представително изследване на населението, обхващащо 1170 респондента на възраст над 18 г.

Метод на изследването

Методът на изследване е персонално стандартизирано интервю.

Полева работа

Полевата работа беше извършена от 22.05.2002 г. - 31.05.2002 г.

КОРУПЦИОННИ ИНДЕКСИ

- Корупционните индекси са основен продукт на *Системата за мониторинг на корупцията* (СМК) на *Коалиция 2000*. Техните стойности се актуализират на всеки 3 месеца на основата на данни от емпирични социологически изследвания.
- Корупционните индекси приемат стойности от 0 до 10.
- Колкото стойността на индексите е по-близка до 10, толкова по-негативни са оценките за състоянието на корупцията в страната.
- Индексите, чиято числова стойност клони към 0, показват максимална близост до идеала за “общество без корупция”.
- Корупционните индекси са групирани в няколко категории:
  - нагласи спрямо корупцията;
  - корупционни действия;
  - оценки за размерите на корупцията;
  - корупционни очаквания.

ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

Започналата от началото на миналата година тенденция на засилване на общественото внимание към корупцията отбелязва рязък спад през май 2002 г. Намалението от близо 10% спрямо миналия изследван период (януари 2002 г.) на респондентите, отбелязали корупцията като най-сериозен проблем пред България, е индикатор, както за насищане на медийното пространство по темата, така и за изместване на проблема за сметка на други “болести на прехода” като безработица, бедност, нисък стандарт на живот и др. Тези проблеми, от своя страна, се установяват трайно като най-често споменаваните от самото начало на мониторинга.

ТАБЛИЦА 1. ОСНОВНИТЕ ПРОБЛЕМИ, ПРЕД КОИТО Е ИЗПРАВЕНА БЪЛГАРИЯ

	<i>Септ. 1999</i>	<i>Януари 2000</i>	<i>Април 2000</i>	<i>Септ. 2000</i>	<i>Януари 2001</i>	<i>Октомври 2001</i>	<i>Януари 2002</i>	<i>Май 2002</i>
1. Безработица	64,6	65,3	71,3	67,8	67,5	64,0	68,9	71,5
2. Ниски доходи	50,2	50,6	48,9	49,0	46,0	45,4	32,9	45,2
3. Бедност	37,1	41,2	41,9	41,5	39,4	46,9	42,7	40,3
4. Корупция	38,5	37,5	40,1	37,5	36,5	45,6	47,0	39,3
5. Престъпност	32,4	27,9	28,9	25,7	51,7	36,3	32,9	30,2
6. Здравеопазване	16,0	14,6	14,1	14,0	5,1	11,9	17,2	19,9
7. Високи цени	21,9	18,9	19,4	22,4	16,3	15,7	20,9	16,8
8. Политическа нестабилност	15,4	13,1	13,8	17,0	18,2	12,0	13,1	14,1
9. Образование	3,8	2,9	2,3	2,1	0,8	2,6	1,8	4,4
10. Замърсяване на околната среда	5,0	4,3	2,4	2,7	3,0	3,3	1,5	2,2
11. Етнически проблеми	4,0	1,4	1,9	1,7	0,9	1,6	1,4	1,3

Интервюираните са посочвали до три отговора, поради което сборът от процентите надхвърля 100.

База: N= 1170

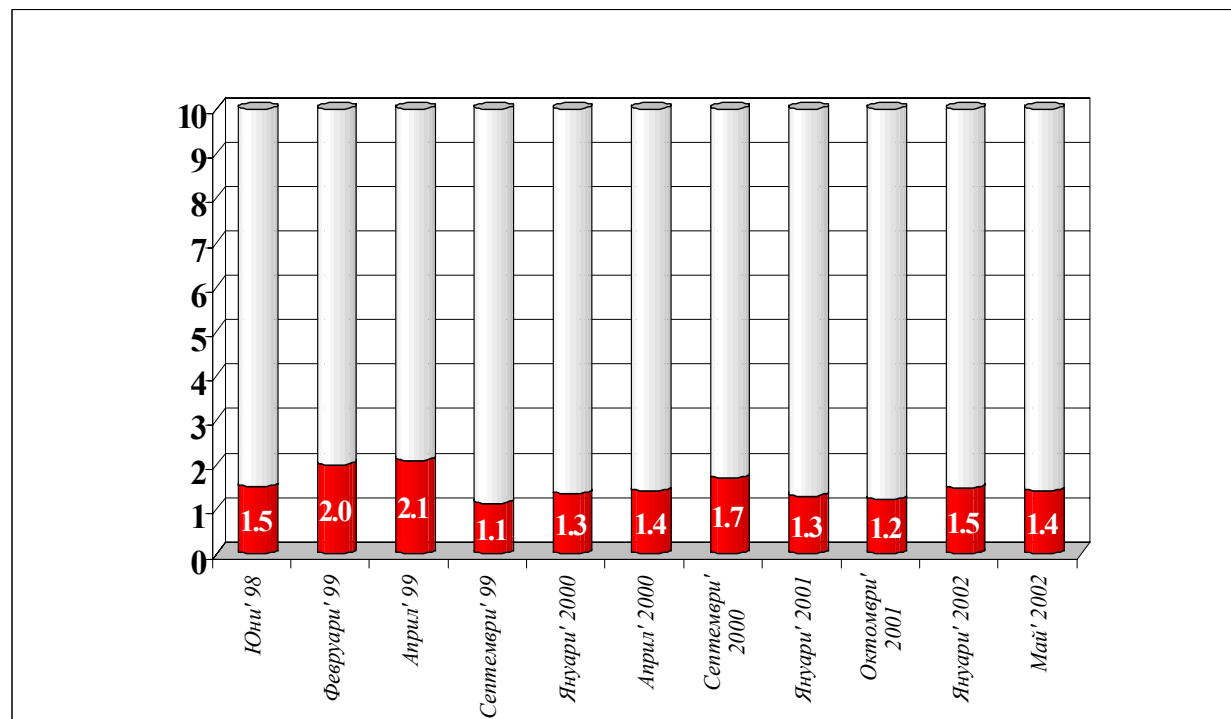
НАГЛАСИ СПРЯМО КОРУПЦИЯТА

Принципна допустимост

Този индекс отразява равнището на ценностна приемливост на различните корупционни практики.

Намалението на стойностите на този индекс, започнало от месец септември на миналата година, се компенсира от слабото им покачване през януари и май на тази. Тенденцията илюстрира както обществената чувствителност към проявите на корупция, така и все по-трайната негативна нагласа на общественото мнение към тези действия на морално и ценностно ниво.

ГРАФИКА 1. ПРИНЦИПНА ДОПУСТИМОСТ

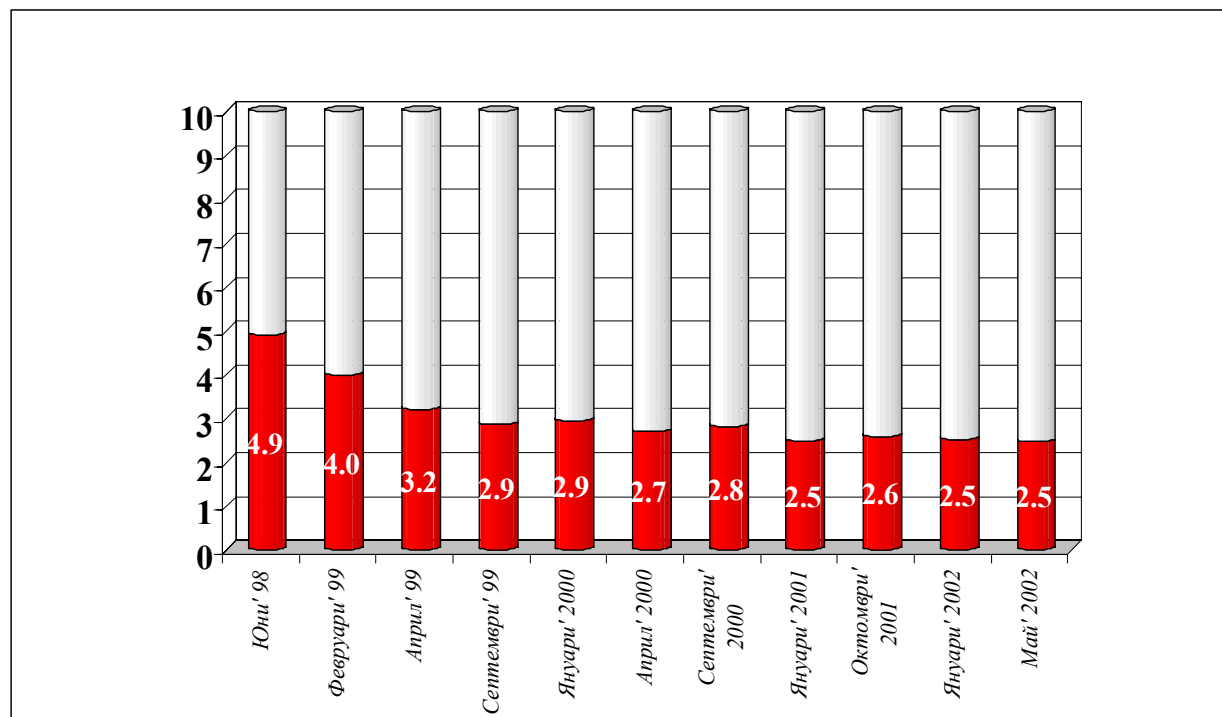
База: N = 1170

Податливост на корупция

Този индекс измерва склонността на гражданите да правят компромиси със своите ценности под натиска на обстоятелствата.

Започналото намаление на стойностите на индекса, характерно за началото на изследвания период, е преустановено, но досегашната тенденция се запазва. Стабилизацията на индекса около едно равнище е индикатор за наличието на трайни нагласи по отношение на компромисите с личната ценностна система. Корупционното поведение се формира по-скоро под натиска на всекидневните обстоятелства и на проявите на корупция в ежедневието, отколкото от ценностната система на обществото. За това говорят и значително по-високите стойности на този индекс от тези на индекса “принципна допустимост на корупцията”.

ГРАФИКА 2. ПОДАТЛИВОСТ НА КОРУПЦИЯ

База: N = 1170

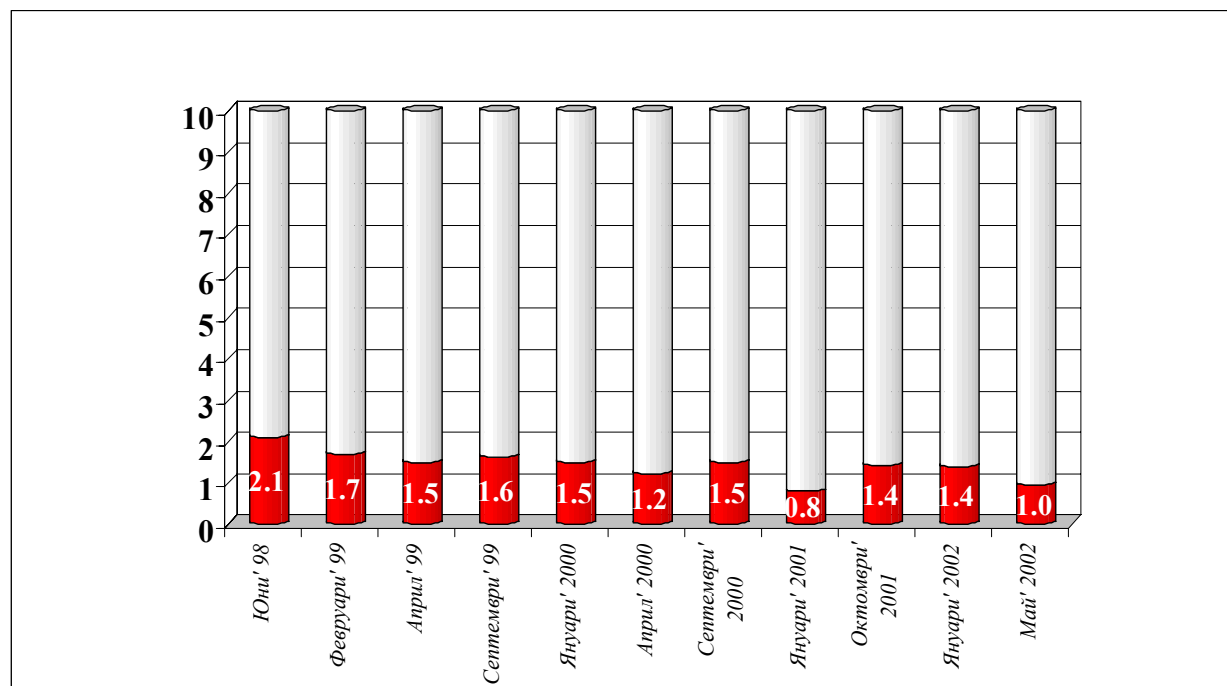
КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

Корупционен натиск

Този индекс измерва разпространеността на опитите на служители от обществената сфера пряко или косвено да осъществяват натиск върху гражданите за получаване на пари, подаръци или услуги.

За настоящия период се наблюдава съществено намаление на стойността на индекса. На практика те достигат до едни от най-ниските нива спрямо целия период на провеждане на мониторинга. Това показва, че откритата принуда от страна на обществените служители продължава да бъде непостоянна величина, която се влияе по-скоро от случайни фактори, а не от трайно установяващи се мерки за тяхното ограничаване. На този етап това не може да се приеме като задоволителен резултат от провежданата кампания за ограничаване на корупцията въобще.

ГРАФИКА 3. КОРУПЦИОНЕН НАТИСК

База: N = 1170

Корупционен натиск

Изследването, проведено през май 2002 г., показва няколко незначителни промени спрямо предходните периоди, в оценките за упражнявания корупционен натиск от различните групи служители в обществения сектор. Започналото от октомври 2001 г. покачване на корупционния натиск от страна на лекарите продължава да се затвърждава. На практика тази професионална група се превръща в традиционен носител на корупция. По отношение на предишното изследване (януари 2002 г.) е нараснал корупционният натиск и от страна на някои представители на съдебната система и най-вече от страна на прокурорите и следователите.

При останалите професионални групи, оказваният корупционен натиск слабо се е увеличил, по-съществено при митническите служители.

**ТАБЛИЦА 2.”АКО ПРЕЗ ПОСЛЕДНАТА ГОДИНА СЕ Е СЛУЧВАЛО ДА ВИ ПОИСКАТ НЕЩО, ЗА ДА БЪДЕ РЕШЕН ВАШ ПРОБЛЕМ, ТО ВИ БЕ ПОИСКАНО ОТ:”
%***

	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000	Януари 2001	Октомври 2001	Януари 2002	Май 2002
Митнически служител	19,8	29,1	15,8	22,7	18,4	18,55	25,5
Лекар	20,0	18,6	22,1	6,1	22,3	17,96	20,2
Полицейски служител	23,4	19,5	24,0	18,9	18,5	19,9	15,2
Служител или преподавател в университет	10,1	12,6	13,9	13,2	8,8	14,29	12,0
Адм. служител в съдебната система	18,5	10,4	11,5	13,3	11,3	9,38	11,0
Съдия	6,9	7,7	9,1	5,8	6,8	7,8	10,7
Бизнесмен	13,7	11,9	9,7	11,6	13,4	10,77	9,4
Служител в министерство	3,2	3,7	7,0	8,9	5,6	4,92	9,3
Прокурор	5,9	4,7	7,8	7,2	0,8	4,07	8,5
Следовател	6,1	8,4	6,0	5,5	6,0	4,27	8,2
Банкер	8,1	1,8	2,9	4,1	4,1	4,07	5,6
Общински служител	11,3	11,7	10,3	11,2	11,3	9,96	5,5
Данъчен служител	8,4	7,8	8,3	6,4	9,1	5,29	3,8
Народен представител	1,9	4,5	6,4	4,2	2,1	2,08	3,5
Учител	4,9	3,0	5,5	3,7	6,1	3,6	3,1
Общински съветник	6,7	5,6	3,2	2,1	1,4	2,05	2,7

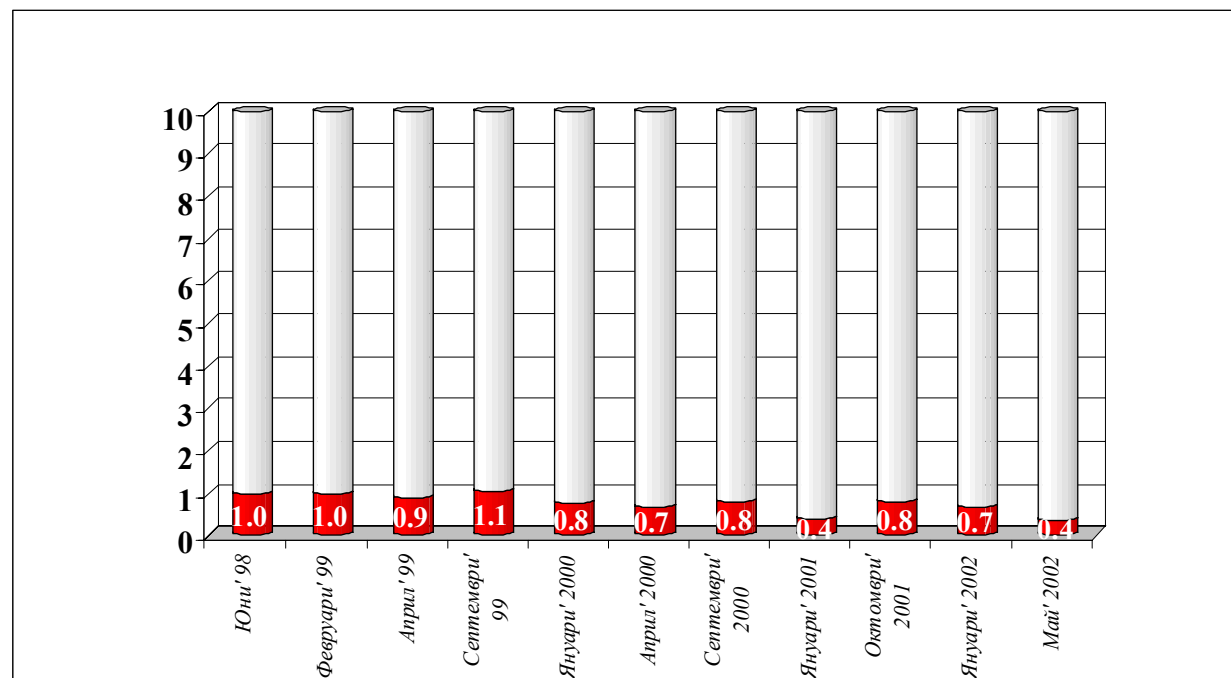
*Относителен дял на тези от контактувалите със съответната група, на които са искани пари, подаръци или услуги.

Корупционни действия

Този индекс отразява равнището на личното участие на респондентите в различни форми на корупционно поведение, т.е. отразява **реалният брой на корупционните действия** за последните три месеца.

Практически това е индексът с най-ниските стойности в сравнение с всички останали. За настоящия етап се наблюдава възвръщане на стойността му до нивото от януари миналата година. Тук може да се твърди, че намалелият брой на декларираните корупционни действия е по-скоро в резултат от моментен обрат в оценките на хората, отколкото реално движение на индекса в положителна посока.

ГРАФИКА 4. КОРУПЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ

База: N = 1170

ОЦЕНКИ ЗА РАЗМЕРИТЕ НА КОРУПЦИЯТА

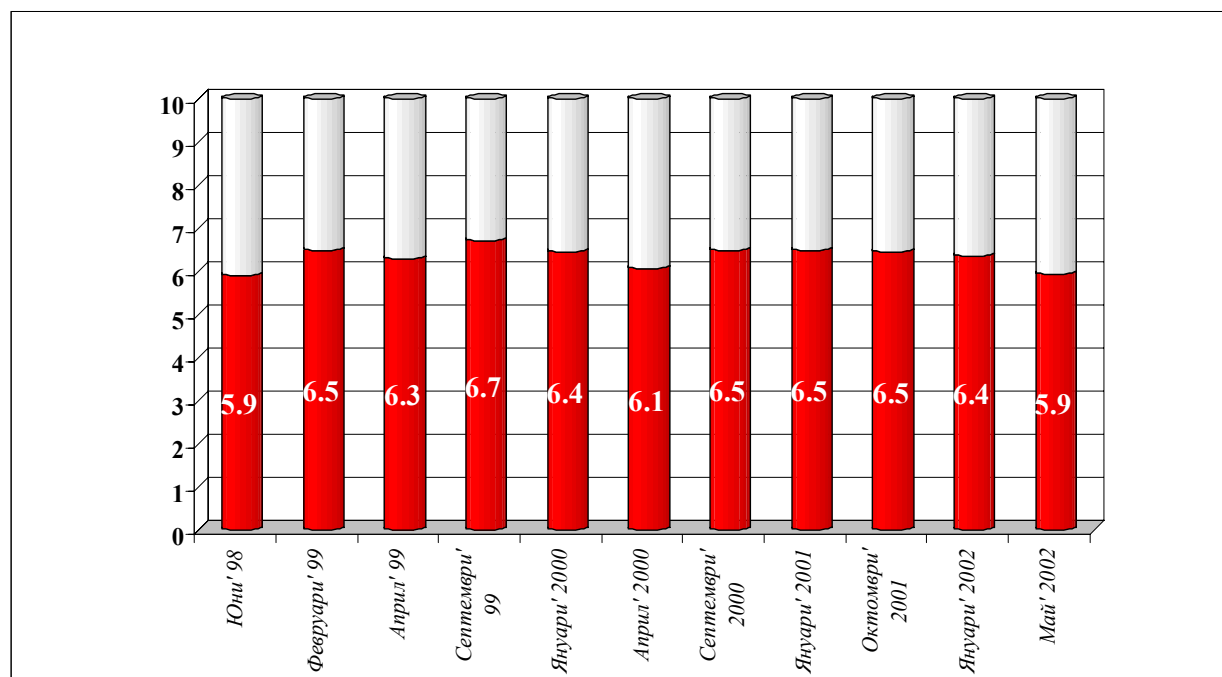
Разпространение на корупцията

Регистрира оценките на гражданите за степента на разпространеност на корупционните действия сред служителите в обществената сфера.

Оценките за равнището на разпространение на корупцията за май 2002 г. бележат едни от най-ниските си стойности от самото начало на корупционния мониторинг. Спадът на индекса спрямо предходния наблюдаван период е близо 5 пункта. Причините за това могат да се търсят, от една страна, в достигането на известна степен на насищане на публичното внимание с проблемите на корупцията, а, от друга, с възприемането ѝ като трайно установено явление по принцип.

Нещо повече, устойчивите и без резки колебания стойности на индекса до този момент показват, че в близка перспектива съществена промяна в обществените оценки за степента на разпространение на корупцията в България не може да се очаква.

ГРАФИКА 5. СТЕПЕН НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

База: N = 1170

Разпространение на корупцията

За май 2002 г. най-често споменаваната причина за разпространението на корупцията в страната продължава да бъде желанието на хората, “облечени” с власт, към бързо забогатяване. Тази морална нагласа трайно се установява сред оценките на обществото като основен фактор, водещ след себе си корупция.

Прави впечатление, че влиянието на фактора “липса на строг административен контрол” бележи известен растеж спрямо нагласите от януари 2002 г.. В обратна посока, макар и в по-слаба форма, се променят и оценките по отношение на неефективността на съдебната система. Въпреки наличието на известни колебания, останалите предварително зададени фактори за разпространение на корупцията запазват стойностите си без промяна.

ТАБЛИЦА 3. ОСНОВНИ ФАКТОРИ, КОИТО ВЛИЯТ ВЪРХУ РАЗПРОСТРАНЕНИЕТО НА КОРУПЦИЯТА В СТРАНАТА (%)

	<i>Януари 2000</i>	<i>Септември 2000</i>	<i>Януари 2001</i>	<i>Октомври 2001</i>	<i>Януари 2002</i>	<i>Май 2002</i>
Стремежът към бързо забогатяване на тези, които са на власт	57,0	57,8	60,8	59,2	58.6	58.6
Несъвършеното законодателство	35,1	40,5	39,1	38,0	43,0	39.7
Липсата на строг административен контрол	30,8	32,3	31,8	35,2	34.5	38.9
Ниските заплати	47,2	41,6	33,7	32,3	38.5	36.0
Неефективността на съдебната система	24,7	22,2	27,2	28,5	32.3	31.2
Преплитане на служебните задължения с личните интереси	28,3	32,6	25,8	31,7	26.7	26.9
Моралната криза в периода на преход	18,2	17,0	18,9	21,1	18.3	16.3
Особеностите на бълг. национална култура	5,9	4,2	5,9	4,4	5.3	4.3

База: N= 1170

Разпространение на корупцията

За май 2002 г. липса на съществени промени при “професионалното” разпространение на корупцията се наблюдава сред адвокатите, бизнесмените, bankerите и учителите. Според общественото мнение корупцията сред лекарите и полицейските служители се е повишила в рамките на няколко месеца, докато сред по-голямата част от останалите професионални групи тя съществено е намаляла. Митническите служители продължават да водят класацията на най-корумпираните професии, въпреки слабото намаление на хората които са ги посочили като водещи.

Според българските граждани, корупцията е най-слабо разпространена като правило сред представителите на неправителствените организации, журналистите и учителите. Съществено се е повишило доверието в корупционната неангажираност на журналистите.

ТАБЛИЦА 4. “СПОРЕД ВАС, ДОКОЛКО ШИРОКО Е РАЗПРОСТРАНЕНА КОРУПЦИЯТА СРЕД СЛЕДНИТЕ ГРУПИ”:

	Относителен дял на отговорилите “Почти всички и повечето са въвлечени в нея”						
	Януари 2000	Април 2000	Септ. 2000	Януари 2001	Октомври 2001	Януари 2002	Май 2002
Митнически служители	77,0	78,6	75,2	74,3	77,3	74,2	70,8
Адвокати	54,8	51,9	52,9	50,3	55,0	55,5	52,5
Лекари	42,5	40,9	43,6	27,0	46,8	45,7	52,3
Прокурори	46,3	54,4	51,3	50,7	54,8	55,4	51,0
Съдии	48,5	56,0	50,1	50,6	56,4	55,0	50,8
Полицейски служители	51,9	50,5	54,3	51,0	53,7	47,0	50,7
Следователи	41,0	48,0	43,8	43,5	48,4	48,0	43,1
Данъчни служители	53,9	51,0	53,7	47,3	51,6	51,2	41,9
Бизнесмени	48,5	51,4	42,3	43,6	42,2	41,6	41,4
Народни представители	45,0	55,1	51,7	52,6	43,5	47,8	39,2
Служители в министерства	47,9	55,1	49,7	43,9	45,8	47,1	36,7
Адм. служители в съдебната система	42,0	45,2	40,2	36,8	41,7	41,1	36,5
Министри	45,3	53,4	55,0	52,3	41,2	45,4	35,6
Лидери на политически партии коалиции	37,5	45,0	43,8	39,1	40,8	43,0	33,0
Общински служители	45,0	46,5	41,6	35,9	39,6	39,4	30,0
Служители или преподаватели университети	29,4	29,3	28,1	21,6	27,4	27,7	29,8
Банкери	20,9	38,8	33,5	35,6	32,5	31,7	29,5
Местни полит. лидери	31,7	36,4	36,8	34,2	35,1	34,4	27,1
Общински съветници	32,5	35,2	32,1	30,9	26,3	31,8	23,4
Представители на НПО	16,2	18,2	23,9	18,2	19,8	21,8	15,3
Учители	9,5	8,2	10,9	5,8	9,3	9,7	9,8
Журналисти	10,6	14,1	13,9	11,3	10,5	12,2	9,5

Институционално разпространение на корупцията

Въпреки променената методика за регистрация на данните, вътрешната структура на държавните институции, според степента на разпространение на корупция, не търпи съществени изменения.

Според общественото мнение, корупцията е разпространена в най-голяма степен в митниците, системата на здравеопазването, съдебната и правораздавателната система. В по-конкретен план сред държавните агенции като най-корумпирана може да се определи Агенцията за приватизация. Показателен е фактът, че едва 0,1% са респондентите, заявили че в България корупция не съществува.

Медиите подържат високо доверие сред населението. Болшинството от запитаните е на мнение, че в повечето от тях корупция не съществува.

ТАБЛИЦА 5. РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА КОРУПЦИЯТА

<i>Общо разпространение</i>	<i>%</i>
Митници, митническите служители	33,2
Системата на здравеопазването, НЗОК	25,6
Висшите етажи на властта (Парламент, Президентство, Правителство, политически елит)	24,1
Съд, съдебна система, правосъдие, адвокати	23,5
В системата на МВР (в т.ч. в КАТ, в следствието)	20,6

<i>Министерства</i>	<i>%</i>
Министерство на здравеопазването	16,5
МВР, Полицията	16,2
Министерство на икономиката, търговията. Приватизацията.	16,1
Министерство на правосъдието. Съдебната система. Съдилища	15,0
Министерство на финансите. Митниците	12,6

<i>Държавни агенции</i>	<i>%</i>
Агенция за приватизация	22,0
Митници	12,6
Здравната каса	2,5
Данъчни служби	1,7
Ведомства, свързани с издаването на разрешителни. Строителен надзор	1,4

<i>Съдебна система</i>	<i>%</i>
Съдии, съд, съдопроизводство	29,1
Прокурори, Прокуратура	26,2
Следователи, следствие	15,7
Адвокати, нотариуси	15,3
Цялата съдебна система	3,5

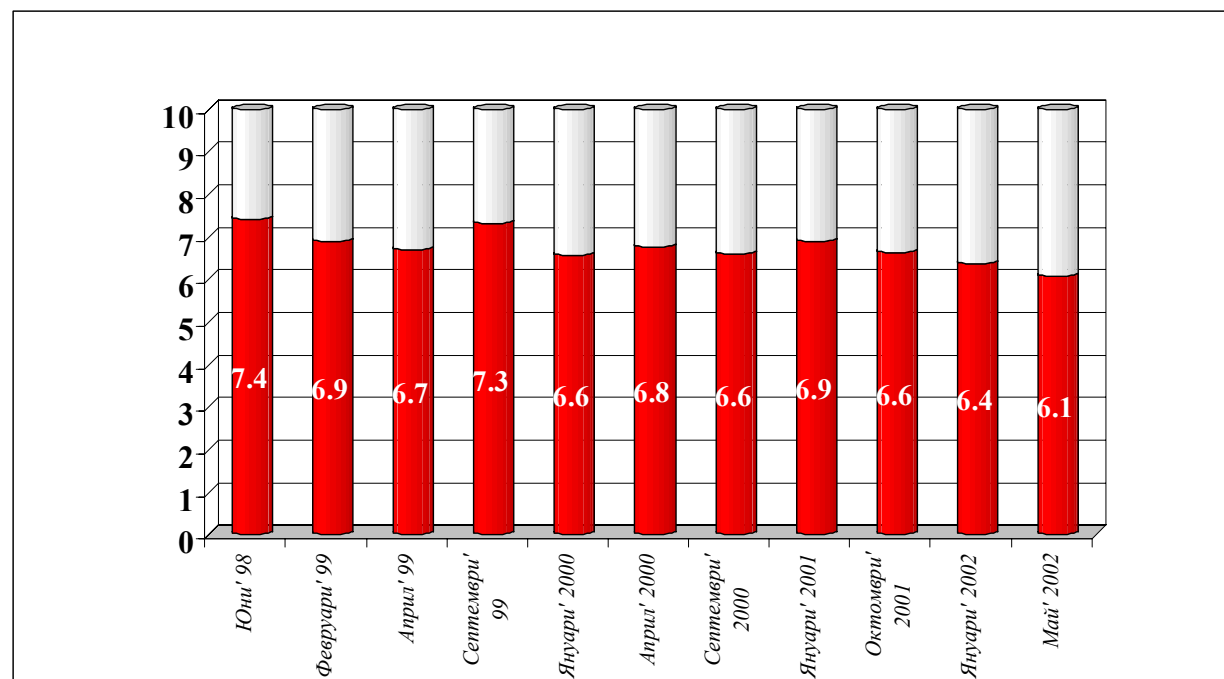
<i>Български медии</i>	<i>%</i>
В българските медии няма корупция	9,0
Печатни медии	5,6
Телевизията	4,4
Българското национално радио	3,5
в-к "Труд"	2,3

Практическа ефикасност на корупцията

Този индекс показва оценките на гражданите за степента на превръщане на корупцията в ефективно средство за решаване на лични проблеми.

Общото понижение на останалите корупционни индекси оказва влияние и върху стойностите на индекса на практическата ефикасност. Очертава се трайна тенденция на спад на този индекс, започнала от януари 2001 г. В съдържателен план това означава, че в българските условия решаването на частни проблеми чрез корупционни действия все повече загубва практическата си ефективност. Това от своя страна води до извода, че в социалната среда, създаваща предпоставките за съществуване на корупцията, започват да настъпват изменения, които могат да окажат влияние върху общото развитие на явлениято за бъдещи периоди.

ГРАФИКА 6. ПРАКТИЧЕСКА ЕФИКАСНОСТ НА КОРУПЦИЯТА

База: N = 1170

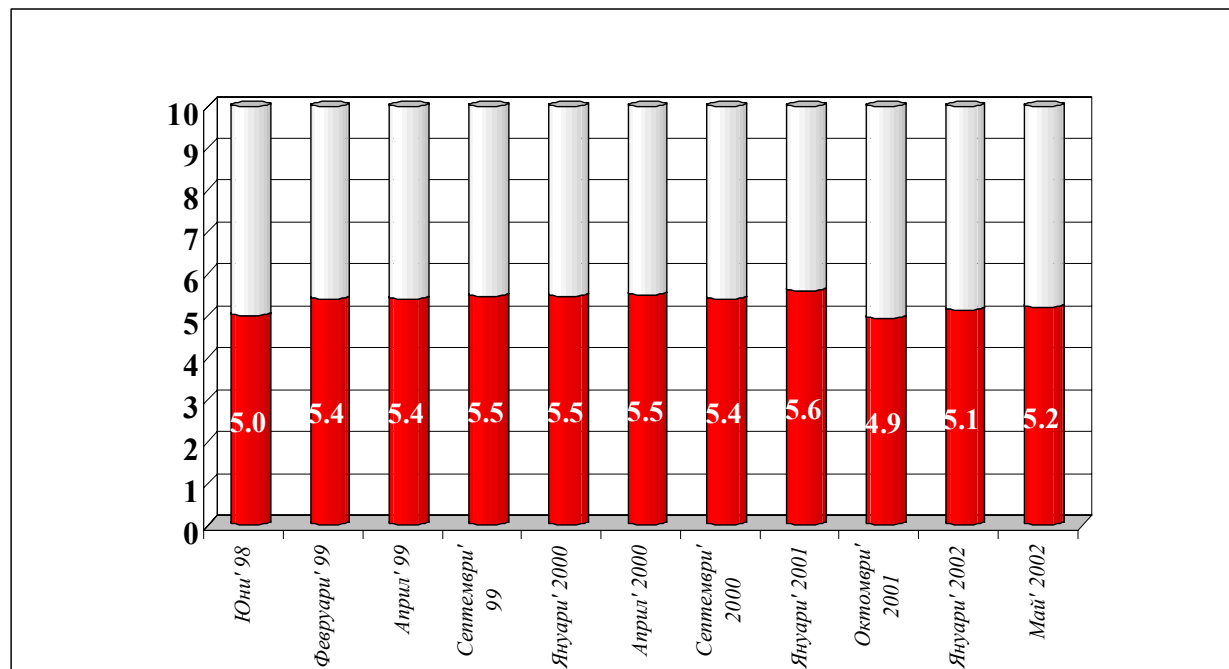
ОЧАКВАНИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КОРУПЦИЯТА

Този индекс отразява оценките за възможностите (потенциала) на българското общество да се справи с корупцията.

Регистрираната през октомври 2001 г. най-ниската стойност на този индекс в сравнение с целия наблюдаван период, слабо се компенсира от последващото покачване за настоящия.

Като цяло обаче, стойността на индекса продължава да е висока. Това доказва, че възможностите на българското общество за справяне с проблема “корупция” не са свързани само с промяната на масовите нагласи към този феномен, а с възникването на нови социални практики. Необходими са принципно нови регулативни механизми, които едновременно да са законово легитимирани, морално приемливи и практически ефективни.

ГРАФИКА 7. КОРУПЦИОННИ ОЧАКВАНИЯ

База: N = 1170

Агенция “Витоша Рисърч” е специализирана в извършването на социални и маркетингови изследвания. Тя възниква като резултат от развитието на социологическата програма на Центъра за изследване на демокрацията, започнала своята дейност през 1989г.

“Витоша Рисърч” е специализирана в провеждане на изследвания в областта корупцията и престъпността, социалната политика, икономическото, политическото и електорално поведение, приватизацията, ценностните ориентации и нагласи на българското население, проучването на общественото мнение, оценка на аудиторията на медиите, маркетингови и рекламни изследвания и други.

Ул. Лазар Станев № 1
1113 София
Тел.: 971 3000
Факс: 971 2233
Ел. поща: VR@ONLINE.BG
WWW.ONLINE.BG/VR

